

KOMMUNAL PARLAMENTARISM?

Av fil. lic. *BIRGER HAGÅRD*

För den konservativa politiken är det en primär målsättning att på olika sätt ge förnyad kraft och nytt liv åt alla de skilda enheter, av vilka samhället består. Sålunda gäller det att sprida förmögenhetsägandet så långt detta är möjligt till de enskilda människorna. Genom att ge den enskilde ökad trygghet i form av egna tillgångar stärks inte bara hans ansvarskänsla för vad som ryms inom hans egen intressesfär utan också hans ansvar för samhället i stort, d. v. s. den enskilda människan blir i ökad omfattning "ägardemokrat". Men det får inte stanna därvid. Den enskilda människan måste också i ökad utsträckning på sin arbetsplats bibringas känslan av sin betydelse inom arbetsgemenskapen. I tider av allt större koncentration inom arbetslivet måste den enskilda människan höjas från att vara enbart en kugge i maskineriet till att bli en del av en harmonisk enhet. Detta kan endast förverkligas genom ökade ansträngningar att uppnå en i ordets verkliga betydelse företagsdemokrati. Inom de organisationer, som de facto gör vårt samhälle till ett korporativt samhälle i betydligt större utsträckning än det som kring 1800-talets mitt bringades att upphöra genom näringsfrihetslagstiftningen, måste den enskilda människan få ett betydligt ökat inflytande, om inte bossväldet definitivt skall ta överhanden. Genom olika åtgärder kan samhället vidtaga åtgärder, som syftar till att återställa familjeenhetens betydelse och därigenom också ge den enskilde ökad makt och myndighet, allt för att stärka alla de små enheter, var-

av samhället består. Ju starkare och självständigare alla dessa skilda enheter är, desto större förutsättningar finns också att uppnå harmoni i samhället i dess helhet.

Av största betydelse i dessa sammanhang är att en förnyelse sker beträffande de kommunala enheterna. Utvecklingen under senare årtionden har gått emot ett allt större urholkande av den kommunala självständigheten. Den reglerade förvaltningen, d. v. s. de uppgifter som ålägges kommunen av statsmakterna har fått en allt större omfattning, medan den oreglerade förvaltningen — kommunens självpåtagna uppgifter — har minskat i relativ betydelse. Mönstret är emellertid inte entydigt. På många håll har kommunerna ökat sin aktivitet och givit sig in på diverse åtaganden, vilka alla har den gemensamma nämnaren, att det hela inneburet kraftigt ökade utgifter för kommunen. Kommunreformen 1952, som gav oss ett kraftigt minskat antal kommunala enheter, liksom den fortsatta mer eller mindre frivilliga sammanslagningen till större kommunala enheter har givetvis bidragit till att försvaga den enskilde samhällsmedborgarens inflytande på utvecklingen.

Om man nu vill stärka de kommunala enheterna, i enlighet med en konservativ ideologisk uppfattning, vilka mått och steg bör då vidtagas? Först av allt gäller det givetvis att om möjligt begränsa den reglerade förvaltningen, d. v. s. att förhindra att kommunerna i accelererad utsträckning blir verkställare av statliga beslut. Det ligger dock i sakens natur, att det mo-

derna samhället kräver en allt större utjämning på olika områden, utbildning, socialvård, åldringsvård etc. I dessa hänseenden finns följaktligen inte mycket att vinna i form av motåtgärder. Snarare måste det vara ett allmänt omfattat önskemål, att effektiviteten beträffande den reglerade förvaltningen ökar genom en rationalisering, som troligen endast kan åstadkommas via direktiv från statsmakternas sida.

Även om det alltså inte på många områden är möjligt att inskränka den reglerade förvaltningen, finns det en möjlighet att effektivisera denna och åstadkomma en viss utjämning mellan olika delar av landet genom att överföra somliga befogenheter på nya kommunala enheter. I detta sammanhang har det från olika håll väckts förslag om en förstärkning av landsingen. Ett alternativ har givetvis varit att få till stånd så stora kommunala enheter, att en förnyelse av landsingen i realiteten skulle vara obehövlig. Å andra sidan har man emellertid samtidigt rest krav på en förnyelse av landstingens arbetsformer och bl. a. framhållit det orimliga i att dessa endast är samlade en begränsad del av året och att i realiteten förvaltningsutskottet blir den bestämmande myndigheten.

Från en konservativ politisk utgångspunkt, som har till syfte att stärka såväl inflytandet för ytterligare en enhet i samhällsmaskineriet som för den enskilde medborgaren, måste problemet te sig relativt enkelt. Landsingen måste omvandlas till effektivt arbetande församlingar. Detta förutsätter, att sammanträdena sker betydligt oftare än nu, att därigenom förvaltningsutskottens betydelse reduceras och kanske även att vederlag i ökad utsträckning utgår till landstingsmännen, så att de mäktar att fullgöra uppgiften som "landsdelsriks-

dagsmän". Om en sådan omläggning sker, är det också möjligt att till landsingen överföra vissa av de uppgifter, som nu från statsmakternas sida ålagts primärkommunerna, varigenom en större enhetlighet kan uppnås.

Den stora frågan förblir dock hur kommunernas arbete skall organiseras i framtiden. I detta sammanhang synes det som om traditionen i vissa fall är en större belastning än tillgång. Många socialdemokratiskt behärskade kommuner har beträtt vägar, som tyvärr alltför ofta i yverborehetens tecken innebär en alltför stor belastning för kommunens invånare. Det gäller inte bara sådana ting som att bygga ett kommunalhus, som i grandezza är överlägset vad grannkommunerna förmår att åstadkomma. Det är också fråga om en markpolitik, i regel syftande till så långt gående markinköp för kommunens räkning, att de enskilda invånarna — skattebetalarna — får lida därför under en lång tid. Men det kan också gälla en mångfald annan aktivitet — kommunala anläggningar av olika slag, idrottsanläggningar, "kulturhus" (oftast förbundna med Folkets Hus, som får synnerligen fördelaktiga villkor), bostadsbyggnad, "kommunalisering" av vissa sorters företagande samt ibland — och då i hög grad diskutabelt från kommunallagens synpunkt — igångsättandet av direkt spekulativa företag. Det enda som är absolut givet, är att kommunens invånare får betala de ökade åtagandena på skattsedeln. Och det finns numera en rad kommuner, som blivit kända för att vara mindre nogräknade beträffande de förpliktelser som de låter vila på sina invånare. Det är i detta sammanhang minst sagt groteskt, då man lyssnar till finansministerns propåer, att kommuner med god ekonomi skall tvingas att finansiera nya åtaganden skattevägen, medan kommuner som visat mindre ekono-

misk återhållsamhet skall premieras av staten och på de övrigas bekostnad få fördelaktiga lånevillkor.

Inte minst denna aktivitet från socialdemokratiskt dominerade kommuner ger anledning till eftertanke. Utan större hänsyn till den borgerliga oppositionen genomför man de åtgärder som står på det egna partiprogrammet. Ofta torde det vara så, att socialdemokraterna i fullmäktige är i hög grad politiskt medvetna. Genom diverse taktiska manipuleranden får de relativt lätt de borgerliga representanterna — eller i vart fall tillräckligt många för att förfoga över en majoritet, där de inte gör det ensamma — på sin linje. De borgerliga representanterna är många gånger utan tillräcklig erfarenhet för att kunna väga upp den socialdemokratiska aktiviteten. I alltför många fall är det fråga om tekniskt kunniga medborgare, som representerar de tre borgerliga partierna, men som inte har motsvarigheten till det partiengagemang som socialdemokraterna i allmänhet känner. Tvärtom är man många gånger på den borgerliga kanten rädd för allt som kan förknippas med partitillhörighet. Att vara opolitisk har alltför många gånger blivit en "dygd" för de borgerliga kommunalpolitikerna.

Resultatet blir i regel, att i socialdemokratiskt styrda kommuner styr och ställer socialdemokraterna som de själva behagar. Men vad mera är, i många kommuner, där socialdemokraterna befinner sig i minoritet bland väljarna, förstår de likväl att på ett förslaget sätt driva igenom sin uppfattning. Delvis kan detta naturligtvis förklaras av den borgerliga splittringen i landet. En utredning, som gjorts av Forum för Borgerlig Debatt, visar att socialdemokraterna i betydligt större utsträckning än de borgerliga utnyttjar möjligheterna att besätta kommunala nyckelposter. Även i kom-

muner med borgerlig majoritet är det sålunda långt ifrån ovanligt med socialdemokratiska ordförande såväl i fullmäktige som i drätselkammare respektive kommunalnämnd. Det är däremot sällsynt med borgerliga ordförande i kommuner med socialdemokratisk majoritet.

En möjlighet att uppnå en förbättring inom kommunalpolitiken är självfallet att i ökad omfattning skola de borgerliga representanterna. Om dessa bibringas ökad kunskap såväl vad gäller kommunallagstiftningen som kännedom om de socialdemokratiska motståndarnas ofta centralt dirigerade avsikter, kan man vänta sig en ökad borgerlig kommunal aktivitet. Men det gäller också, inte minst, för de borgerliga grupperingarna att inte låta sig spelas ut mot socialdemokraterna. På alltför många platser är det fråga om personlig rivalitet mellan olika borgerliga fraktionsledare. Må vara, att de i det ena eller det andra fallet uppnår vissa överenskommelser med socialdemokraterna, som till äventyrs kan stärka den egna självkänslan. På sikt är det dock under inga omständigheter fråga om något som kan gagna oppositionen.

Väljarna torde ha föga förståelse för att vissa borgerliga partier stödjer en socialdemokratisk minoritet. Den bristande vaksamheten på borgerligt håll har också i många kommuner lett till ett starkt utbrett missnöje med de borgerliga partierna. I exempel efter exempel erfar vi hur borgerliga kommunalpolitiker stegvis och oftast utan att känna till verkliga fakta kommit att bli meddelaktiga i klart färgade socialdemokratiska beslut. Följaktligen är väljarna starkt desorienterade, när de vid valurnan skall ge sitt förtroende eller misstroende för den politik som förts. Det är ett verkligt behov av att de borgerliga partierna går samman i god tid inför 1966 års kom-

munalval och i regelrätta programdeklarationer visar var de står.

Ledstjärnan för all borgerlig kommunalpolitik borde vara en intuitiv misstro mot de socialdemokratiska avsikterna. Från demokratisk synpunkt borde man också göra slut på det samlingsregerande, som nu delvis av slentrian förekommer i våra kommuner. Demokratien och därmed medborgarnas intressen vore bättre betjänt av en ordentligt genomförd parlamentarism. D. v. s. i kommuner, där socialdemokraterna erhåller majoritet, bör de också besätta samtliga väsentliga kommunala förtroendeposter, och där detta händer för de borgerliga partierna bör de göra detsamma. Det hittillsvarande på flertalet håll etablerade "samlingsregerandet" i proportion till väljarstyrka bör i demokratiens intresse snarast stryka på foten för ett ordentligt majoritetssystem.

Alltför ofta förekommer det för närvarande väl etablerade kommunalpolitiska bossvällden. Var och en i det styrande skiktet får sina favörer. Varje kritik utifrån betraktas som otillbörlig. De kommunalpolitiska bossarna håller ihop som ler och långhalm oav-

sett politisk tillhörighet. Detta kan inte vara befrämjande för samhällsutvecklingen.

För att återställa den kommunala demokratien och därmed de kommunala enheternas betydelse ter det sig därför nödvändigt att genomföra parlamentarismen också på det kommunala planet. De som är i majoritet skall styra, de som är i minoritet skall opponera. Därmed kommer i fortsättningen den rikhaltiga floran av kommunala skumraskäventyr att blottas betydligt effektivare. Samregerandet i våra kommuner, som så ofta prisats som ett tecken på mognaden i vår demokrati, torde i alltför många fall vara en humbug, en uppreklamerad företeelse, som bör avskaffas, ju förr dess hellre. I stället för att utgöra en mätare på samförstånd mellan olika partier har det kommunala samregerandet alltför ofta visat sig vara uttryck för hysch-hysch och kommunalt bossvälde, oavsett partifärg. Den kommunala parlamentarismens införande skulle sannolikt rensa upp åtskilligt i de skumraskvrår, om vilkas existens vi alltför ofta blir pinsamt påminda.